

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 84.

Lördagen den 12 september, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till behandling förelåg först lagutskottets memorial, nr 35, i anledning av återremiss från andra kammaren av lagutskottets utlåtande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förordnande om anstånd med betalning av gäld (moratorium). Om lag angående förordnande om anstånd med betalning av gäld.

I utlåtande nr 31 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 263 med förslag till lag angående förordnande av anstånd med betalning av gäld (moratorium) hade lagutskottet hemställt, att riksdagen måtte antaga följande

Lag

angående förordnande om anstånd med betalning av gäld (moratorium).

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Intill dess lagtima riksdag år 1915 sammanträtt äge Konungen att, efter samråd med fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, förordna om anstånd med betalning av gäld (moratorium) i den omfattning så prövas oundgängligen nödigt.

Förordnas om anstånd, äge Konungen jämväl besluta anstånd med betalning av offentliga avgifter, vilka icke kunna för gäld anses.

Av Konungen utfärdad förordnande om anstånd skall, där det ej tidigare upphävs och ej heller eljest tiden för dess giltighet redan gått till ända, upphöra att löpa till efterrättelse, då sex veckor förflutit från riksdagens början.

2 §.

I samband med förordnande om anstånd äge Konungen jämväl utfärda de föreskrifter, som i följd av anståndet må anses nödiga,

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 84. 1

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.
(Forts.)*

dels rörande inskränkningar i borgenärs rätt att hos domstol, överexekutor och utmättningsman utsöka sin fordran, att söka att gäldenärs egendom avträdes till konkurs samt att i övrigt göra gällande rättsliga verkningar av dröjsmål i avseende å betalningen, dels ock rörande uppskov med försäljning av utmätt eller konkursbo tillhörig egendom.

Under den tid anstånd med växels betalning åtnjutes, må växeln icke till betalning uppvisas eller för bristande betalning protesteras.

År enligt lag eller författning borgenärs rätt beroende därav, att talan anhängiggöres eller annan åtgärd vidtages inom viss tid, och kan på grund av vad ovan stadgas sådan åtgärd icke företagas, vare borgenärens rätt förvarad, där vad sålunda icke kunnat fullgöras varder fullgjort inom en kalendermånad efter det hindret för åtgärdens vidtagande upphörde; dock att vad växelrättens bevarande angår, gäller vad i 92 § växellagen sägs.

3 §.

Å gäld, för vilken ränta ej är utfäst, men viss förfallodag är föreskriven, beräknas under den tid, anstånd med gäldens betalning åtnjutes, ränta efter den räntefot, Konungen vid förordnandet om anståndet bestämmer.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.

Vid detta ärendes behandling i kamrarna hade första kammaren bifallit utskottets berörda hemställan, varemot andra kammaren återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

Med anledning av vad sålunda förekommit hemställde nu utskottet i förevarande memorial, att andra kammaren måtte i ärendet fatta beslut.

Utskottets i dess utlåtande nr 31 gjorda hemställan föredrogs ånyo, varefter

Herr Petersson i Lidingö villastad yttrade: Herr talman, mina herrar! Då andra kammaren förra gången behandlade det lagutskottsutlåtande, som nu åter ligger före, sökte jag uppvisa, att man för en moratorielagstiftning behöver två olika lagar: dels en speciell lag, som stadgar, hur det i visst fall skall förfaras med olika slag av gäld och reglerar förfallotider exekutiva åtgärder, lagsökningar m. m. dylikt, dels ock en generell lag, som giver Konungen bemyndigande att för vissa trängande fall utfärda ett dylikt speciellt moratorium utan riksdagens medverkan. Det är denna senare generella moratorielag, eller som den kanske rättare bör kallas kompetenslag, som nu åter föreligger till kammarens behandling. Den moratorielag som vi antogo förra veckan och som är gällande till den 20 i denna månad var en speciell moratorielag med vilken vi för dagen ej hava av nöden att vidare sysselsätta oss.

I det lagutskottsutlåtande, som nu föreligger till avgörande hade utskottet hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag till kompetenslag icke skulle vinna bifall utan att riksdagen i stället skulle för sin del antaga en så att säga provisorisk kompetenslag, som intill nästa riksdags sammanträde gäve Konungen nödigt bemyndigande att reglera ifrågavarande angelägenhet. Denna utskottets hemställan var, som herrarna då hörde, väsentligen föranledd av den exceptionella ställning, vari riksdagsarbetet befann sig under veckan närmast före valen och som gjorde, att man då ansåg svårigheter möta att få till stånd en av Konung och riksdag gemensamt antagen lag. Situationen är nu en annan. De nu föreliggande förhållandena kräva i stället, att man, så vitt möjligt är, åstadkommer, en kompetenslag, som kan gälla för obestämmd framtid, det vill säga till dess den varder i laga ordning ändrad.

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.*

(Forts.)

Det är emellertid ganska viktigt, att riksdagen i denna del kommer till ett positivt resultat. Ty, skulle så icke ske, så komme vi att sakna möjlighet att under den tid, då riksdagen ej är samlad, tillgodose de behov, som gjort sig så starkt gällande under den sista tiden. Och det är att märka, att det moratorium, som nu gäller, kräver vissa avvecklande åtgärder som man tänkt sig kunna åstadkomma genom att åt Konungen uppdraga att därom förordna. Men, om det nu är, som jag sagt, önskvärt att komma till ett positivt beslut, så ligger den stora svårigheten däri, att det nu måste direkt för kammaren läggas fram ett nytt förslag till kompetenslag utav den beskaffenhet att det kan hava utsikt att vinna kammarens bifall.

Med fullt medvetande om dessa svårigheter har jag för att försöka komma till ett resultat gjort vad som för en ordförande i lagutskottet varit möjligt. Jag har sålunda konfererat dels med vederbörande departementschef och dels med så många av lagutskottets och kammarens ledamöter, som det varit mig möjligt, för att därigenom kunna få fram några riktlinjer, efter vilka den lagstiftning som man önskar, skulle kunna uppgöras. Det var ju nämligen så, att emot den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna lagen gjordes sådana anmärkningar i andra kammaren att man icke kunde ha någon förhoppning om, att den skulle antagas utan ändringar. Sedan på detta sätt vissa grundsatser blivit fastslagna, som hade utsikt att vinna godkännande, hava dessa blivit omsatta i lagform med biträde av en lagutskottsledamot från första kammaren, som är speciellt förfaren på detta område, professor Alexanderson, samt en utomstående jurist, en framstående lagstiftare som biträtt inom justitiedepartementet vid utarbetandet av de föregående moratorielagarna. Det är ett på detta sätt åstadkommet lagförslag jag nu anhåller att få förelägga kammaren och jag ber, att kammaren ville välvilligt antaga detsamma.

Jag skall här tillåta mig att något redogöra för de grunder, på vilka detta lagförslag är byggt. Det första fall, i vilket det

Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.

(Forts.)

är önskvärt, att åt Konungen inrymmas rätt att utfärda moratorium, är, då i en främmande europeisk stat utfärdats moratorium. Det är antagligt, att då kan erfordras ett liknande förordnande även i Sverige, och detta förordnande bör Konungen hava rätt att utfärda. Ett dylikt förordnande bör emellertid inskränkas till att avse allenast sådan gäld, som i den främmande staten är föremål för moratoriebestämmelser. Denna rätt anser man, att Konungen bör ha, evad riksdagen är samlad eller ej, men om riksdagen är samlad bör vad Konungen sålunda förordnat föreläggas riksdagen, så snart ske kan. Om man därvid tänker på den tid, som åtgår för behandlingen av ett lagärende inom riksdagen, läser tiden icke, även om man påskyndar behandlingen så mycket som möjligt, kunna sättas till mindre än 14 dagar, för så vitt det skall bli möjligt för riksdagen att med något så när sans behandla en dylik fråga. Alltså skulle det stadgas, att ett förordnande av nyss angiven art, som av Konungen utfärdas under det riksdagen är samlad, icke skulle gälla längre än 14 dagar. Man beräknar då, att under de fjorton dagarna frågan skall kunna föreläggas riksdagen, undergå utskottsbehandling och i laga ordning behandlas i kamrarna.

Det andra fallet, då Konungen bör hava rätt att utfärda ett förordnande om anstånd med betalning av gäld är då sådant anstånd kräves av hänsyn till inre svenska förhållanden, det vill med andra ord säga, om Sverige råkat i krig eller krigsfara. Om riksdagen då icke är samlad bör Konungen, så har man ansett, hava rätt att utfärda moratorium. Men därtill bör fogas den bestämmelsen att antingen skall riksdagen samlas inom 30 dagar efter det moratoriet blivit utfärdat, eller också skall Konungen låta utfärda riksdagskallelse. Med en sådan bestämmelse, kommer man i huvudsak till samma villkor för Konungens rätt att utfärda moratorium, som nu gälla för Konungens rätt att förordna om rekvisitionslagars tillämpning. Hela denna anordning går naturligtvis ut därifrån, att om ett moratorium befinnes nödigt av den anledning, att ställningen inom landet är kritisk, så bör riksdagen då också sammankomma så fort som ske kan. Genom ett sådant stadgande, som jag nu har talat om, skulle så vitt jag kan förstå, detta krav också i behörig ordning tillgodoses.

Detta gäller nu tid mellan riksdagarna. Men så kan det inträffa, att även under pågående riksdag ett moratorium behöver utfärdas av den anledningen att ställningen är kritisk, och exempel därpå hava vi haft i början av augusti månad. Det är emellertid klart, att om i dylikt fall förslag till moratorium först skall föreläggas riksdagen, och riksdagen sedermera i vanlig ordning behandlar det så åtgår det åtskillig tid innan förordnandet kan utfärdas. Det är inte bra, att man skall komma i en sådan situation som den, vari vi befunno oss i början av augusti: ett moratorium behövdes, det kunde ej komma till stånd utan riksdagens medverkan, men denna kunde åter för tidsutdrägens skull

i dag påkallas genom en kunglig proposition, utan saken måste anordnas så, att förslaget framlades motionsvis i båda kamrarna; därtill måste bankerna här i Stockholm hållas stängda i två och en halv dagar, och under denna korta tid måste med oerhörd brådska i riksdagen forceras fram en lag, som man sedermera fann sig icke vara nöjd med.

Detta är icke praktiskt, och det kan icke vara lämpligt att av riksdagen kräva ett dylikt brådstörtat arbete; även i dylikt fall behöver riksdagen rådrum för att behandla saken i vanlig ordning. Och det vill jag tillägga, att skulle vid en sådan behandling t. ex. inträffa, att kamrarna stannade i olika beslut, att där efter en sammanjämkning skulle ske och att resultatet därvid bleve en eller annan avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, så att lagrådet ytterligare måste höras och först därefter en lag kunde utfärdas, ja, då kunna herrarna väl inse att det icke vore möjligt att, i de former som nu äro gällande, åstadkomma lagen på den korta tid, som behöves; utan då komme moratoriet så sent, att det väsentligen förlorade sin verkan. Därför är det nödvändigt, även för det fall att ett moratorium föranledes av att Sverige befinner sig i krig eller krigsfara, att Konungen även under pågående riksdag äger utfärda förordnande därom. Naturligtvis bör detta genast föreläggas riksdagen, och sådant kan ordnas på samma sätt som jag förut angivit, nämligen därigenom att tiden för ett sådant förordnande begränsas till högst för 14 dagar.

De grundsatser, för vilka jag nu redogjort, hava fått sitt uttryck i det lagförslag, som jag talat om. Den första paragrafen i Kungl. Maj:ts proposition skulle alltså ersättas av en paragraf av följande lydelse:

1 §.

»Har i främmande europeisk stat förordnats om anstånd med betalning av gäld (moratorium), eller befinner sig Sverige i krig eller krigsfara, och prövas det till följd därav oundgängligen nödigt att å tid, då riksdagen ej är samlad, här i riket utfärda sådant förordnande, äge Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, därom besluta. Föranledes förordnandet av anstånd i främmande stat, vilket endast avser gäld av visst slag, må det meddelas allenast beträffande sådan gäld.

Befinner sig Sverige i krig eller krigsfara, må förordnande, som nu sagts, icke meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall inom trettio dagar sammanträda.

Jämväl å tid, då riksdagen är samlad, äge Konungen i fall, som i första stycket omhandlas, och i den ordning där sägs meddela förordnande om anstånd med betalning av gäld, dock ej för längre tid än fjorton dagar.

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.*

(Forts.)

Om lag
angående för-
ordnande om
ansånd med
betalning av
gäld.

(Forts.)

Förordnas om anstånd, äge Konungen tillika besluta anstånd med betalning av offentliga avgifter, vilka icke kunna för gäld anses.»

Men så kommer en annan sak: Om riksdagen fått sig förelagt ett förslag om moratorium och antagit det och det sedermera blivit utfärdat såsom gällande, av Konung och riksdag antagen lag, så behöver en sådan lag *avvecklas*. Det vanliga är, att när ett moratorium gått till ända så kan det ej utan vidare då upphöra utan det behöves nya lagar efteråt. När tiden för den första lagen är slut, skall den efterträdas av en lag nummer 2; när den är slut, skall den ersättas av en lag nummer 3; eventuellt behöver man även en lag nummer 4 o. s. v. Var och en av dessa lagar är i och för sig en självständig moratorielag, men om allt förlöper regelmässigt inskränktere än den föregående, så att man så småningom kommer in i normala förhållanden igen.

En annan sak, som också bör iakttagas vid dessa *avvecklande* moratorielagar, som man kan kalla dem, är, att de i allmänhet böra gälla mycket kort tid. Man räknar med att ny sådan lag behöver utfärdas ungefär var fjortonde dag. Jag kan erinra om att den lag, som riksdagen själv har antagit såsom moratorielagen nummer 2, gäller icke längre än mellan den 5 och 20 september; och när den 20 september kommer, torde den lagen böra efterföljas av en tredje lag, vilken, så vitt man nu kan döma skulle kunna inskränkas till allenast den utländska gälden.

Om nu herrarna beakta dessa förhållanden, så är det ur rent praktisk synpunkt bra olämpligt, att riksdagen skall besluta en sådan lag var fjortonde dag. Det är praktiskt olämpligt och för övrigt nästan omöjligt, därför att man, efter vad det sagts mig från fullt sakkunnigt håll, knappast kan bedöma vad en ny *avvecklande* moratorielag lämpligen bör innehålla, förrän dagarna innan det föregående moratoriet går ut, och det betyder återigen, att det blir nästan omöjligt att få den nödiga tiden härtill.

Därför har man ansett det vara önskvärt att åt Konungen uppdrages att utfärda dessa *avvecklande* moratorielagar, så att när Konung och riksdag en gång beslutar ett moratorium och detta löper ut, men behöver efterföljas av annan moratorielag, denna och efterföljande lagar få utfärdas av Konungen, för så vitt de innefatta endast en *avveckling* av det ursprungliga moratoriet. Men om förhållandena däremot skulle tillspetsas, vilket ju också kan inträffa, så att moratoriet behöver skäppas och utsträckas att omfatta även sådan gäld, som det föregående moratoriet icke har avsett, då skulle det behandlas på samma sätt som ett nytt moratorium.

För att ge uttryck att vad jag här sökt framhålla behövs alltså i den lag, varom nu är fråga, en 2 §, som icke har någon motsvarighet i det ursprungliga förslaget och som skulle ha följande lydelse:

2 §.

Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.

(Forts.)

»Finnes anstånd med betalning av gäld (moratorium), som beslutats i den ordning 87 § regeringsformen stadgar, böra förlängas eller utsträckas till att gälla senare förfallande gäld, äge Konungen, evad riksdagen är samlad eller icke, efter hörande av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret meddela förordnande därom. Utsträckes genom förordnandet anståndet till gäld av annat slag än sådan, som omfattas av det förut gällande moratoriet, skall vad i 1 § för varje särskilt fall är stadgat lända till efterrättelse.»

Där är således uttryckligen sagt, att då det är fråga om att skärpa moratoriet, skall samma bestämmelse gälla, som då det är fråga, om att första gången besluta det.

Nu vill jag säga, att om den grundsats, som här uttalats, har nog ingen meningsskiljaktighet rätt mellan oss, som rådgjort om denna sak. Däremot har det framkommit olika mening om huruvida en dylik bestämmelse rätteligen hade sin plats i denna lag eller om det måhända vore lämpligare, att ett avvecklingsbemyndigande — jag kan ju kalla det så — gäves åt Konungen, i sammanhang med att Konung och riksdag antaga en moratorielag. Ja, naturligtvis *kan* man ordna förhållandena även på det sättet att denna bestämmelse icke intages i kompetenslagen utan i stället införes i den speciella moratorielag, som må vardas av Konung och riksdag gemensamt antagen. Men är man ense om principen, synes det mig icke vara så synnerligen mycket att tvista om, huruvida den uttalas här eller där. För min personliga del vill jag säga, att jag anser den naturliga platsen för en sådan bestämmelse vara just i den nu föreliggande lagen, ty i den lagen är det, som Konungens befogenheter beträffande moratoriet bestämmas, och då man där angiver i vilka fall Konungen äger utfärda moratorium, synes det mig egendomligt, om icke även detta fallet skulle upptagas.

Men det är dessutom ett rent praktiskt skäl, som gör det ganska önskvärt, att bestämmelsen om Konungens rätt att avveckla ett moratorium kunde komma in i denna lag. Vi ha, såsom jag förut sagt, en speciell moratorielag, som går ut den 20 september, och om icke Konungen nu bemyndigas att ytterligare avveckla detta moratorium så nödvändiggör detta för riksdagen att under nästa vecka stifta ännu en lag, utgörande tillägg eller vad det kan bli till den föregående lagen och varigenom Konungen erhåller nu ifrågavarande befogenhet.

Under sådana förhållanden skulle jag vilja hemställa att kammarens ledamöter oavsett den mening var och en kan ha om den lämpliga platsen för detta stadgande, om vilket vi äro ense i princip, måtte bifalla, att stadgandet intages här.

Den paragrafen i det lagförslag, som jag nu föredrager för herrarna, skulle motsvara § 2 i det kungl. förslaget. Den stad-

Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.
(Forts.)

gar, att om Konungen mellan riksdagar utfärdat ett moratorium, så får detta under inga omständigheter gälla längre än sex veckor efter det riksdag sammanträtt. Om således dagarna före en riksdags början ett moratorium blir nödvändigt, får detta utfärdas enligt vanliga regler, men gäller under inga omständigheter längre än sex veckor inpå nästkommande riksdag. Under den tiden bör ärendet föreläggas riksdagen.

Det har visat sig nödvändigt, med hänsyn till de föregående paragraferna att vidtaga en redaktionell ändring av denna § 3 jämförd med den i utskottets betänkande föreslagna § 2, men materiellt är innehållet detsamma. Paragrafen skulle lyda:

3 §.

»Förordnande om anstånd, som av Konungen utfärdats å tid, då riksdagen ej är samlad, skall, då det ej tidigare upphäfts och ej heller eljest tiden för dess giltighet redan gått till ända, upphöra att gälla, då sex veckor förflutit från nästa riksdags början.»

Den fjärde paragrafen i detta lagförslag skulle bli oförändrat lika med den i Kungl. Maj:ts proposition intagna och av utskottet utan meningsskiljaktighet tillstyrkta paragrafen. Den innefattar en del förordnanden om stämning, exekutiva åtgärder o. d., vilka behövas givas i sammanhang med ett moratorium.

Den sista paragrafen berör frågan om ränta å gäld under moratorietiden. Däröfver var i det kungl. förslaget stadgat och av utskottet tillstyrkt, att å gäld, för vilken ränta icke varit utfäst, men viss förfallodag bestämd, ägde borgenären, för den tid anstånd med gäldens betalning skulle äga rum, beräkna en räntefot av 6 %, varjämte för gäld, som grundade sig på växel, ävensom för en del andra fall vore stadgade särskilda bestämmelser. Med anledning av den anmärkning mot den senast antagna speciella moratorielagen, som vid lagens behandling i kammaren gjordes av herr Herlitz har det ansetts önskvärdt och lämpligt, att Konungens rätt att förordna i fråga om räntebetalning, bleve mera vidsträckt, så att Konungen i allmänhet taget finge bestämma, om och på vad sätt ränta under moratoriet borde utgå. Därför skulle sista paragrafen i detta lagförslag komma att lyda på följande sätt:

5 §.

»Konungen äge ock vid förordnande om anstånd meddela erforderliga bestämmelser angående gäldenärs skyldighet att gälda ränta å gäld, med vars betalning anstånd åtnjutes.»

Slutligen skulle ikraftträdandet och rubriken bli lika.

Härmed har jag lämnat en redogörelse för innebörden av det lagförslag, jag nu ber att få framlägga. Jag anhåller, att kammaren måtte bifalla detsamma. Kammaren förstår väl, att under de alldeles exceptionella förhållanden, som nu råda,

det icke kan vara möjligt att komma till ett positivt resultat på annat sätt än det nu försökta, och jag tror, att härvidlag iakttagits all den försiktighet och omsorg, som varit möjlig.

Jag skall alltså be, herr talman, att få hemställa om bifall till det lagförslag för vilket jag nu redogjort.

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.*

(Forts.)

Vidare anförde :

Herr Staff: Herr talman! Då detta ärende var före i kammaren förra gången, tillät jag mig att framställa åtskilliga betänkligheter mot det förslag, som då förelåg från utskottet. Dessa betänkligheter voro bland annat grundade på hänsyn till riksdagens lagstiftningsrätt, som syntes mig väl mycket äventyras genom detta lagutskottets förslag. Jag har emellertid haft tillfälle att på förhand taga kännedom om det förslag, som lagutskottets ärade ordförande nu föredragit och motiverat, och jag får säga, att mina förut uttalade betänkligheter i antydda hänseende blivit hävda genom detta förslag. Detsamma iakttager på alla punkter riksdagens rätt, ehuru det öppnar möjlighet till ett provisoriskt förordnande för Konungen i sådana fall, där ett dylikt provisorium synes vara av särskilda omständigheter absolut påkallat. Jag finner således för min del att i detta förslag nödiga garantier äro inlagda.

Då nu första kammaren antagit ett annat förslag, har lagutskottet, om andra kammaren antager detta förslag, i viss mån fria händer att ytterligare överväga, om någon omformulering bör ske, och i det avseendet har jag tillåtit mig att för lagutskottets ordförande framställa ett önskemål, nämligen att ett förtydligande i det sista stycket av 1 paragrafen måtte vidtagas, ett förtydligande, som fullt klargör, att Konungens rätt att utfärda ett sådant förordnande, som här är fråga om, under tid då riksdagen är samlad, naturligtvis måste vara given under förutsättning, att fallet är så trängande, att det icke är lämpligt eller möjligt att i vanlig ordning förelägga saken för riksdagen och inhämta dess samtycke. Jag föreställer mig, att ett sådant förtydligande skall vara ganska lätt att åstadkomma, då lagutskottet sammanträder och får tid på sig.

Beträffande frågan om den s. k. avvecklingsbestämmelsen har jag en något olika uppfattning mot lagutskottets ärade ordförande däri, att jag för min del tror, att det vore riktigare, om en sådan bestämmelse intoges i var och en av de eventuella moratorielagar, Konung och riksdag gemensamt må komma att stifta. Denna lag avser enligt min tanke endast att möjliggöra för Konungen att utfärda vissa provisoriska förordnanden, men i den lagen behöver ingalunda intagas några bestämmelser, som syfta på sådana fall, då Konung och riksdag i vanlig ordning ha gemensamt stiftat en sådan lag, som här är i fråga. Jag tror, att det vore bäst, om en avvecklingsbestämmelse intoges i dylika lagar. Emellertid har lagutskottets ordförande påpekat, att det är en betänklighet därvidlag, och det är, att i den redan antagna lagen icke finnes någon sådan av-

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.*

(Forts.)

vecklingsbestämmelse. Jag medger, att detta är en svårighet, och måhända kan lagutskottet ha anledning att taga saken i något ytterligare övervägande. I alla händelser vill jag icke påstå, att denna fråga är av någon så stor betydelse. Jag ber således, herr talman, att på de nu anförda skälen, få tillstyrka bifall till det av lagutskottets ordförande föredragna förslaget.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! Det nu föreliggande förslaget skiljer sig från det, som av lagutskottet förra gången förelades riksdagen, i så måtto, att vad som nu föreslås är avsett att bli en för framtiden gällande lag precis som alla övriga lagar, som riksdagen antager, och Konungen sanktionerar och utfärdar, under det att vad som förra gången förelåg blott avsåg att utgöra en lag intill nästkommande riksdag. Det förra lagförslaget var sålunda, såsom lagutskottet framlade det, till skillnad mot regeringspropositionen en rent provisorisk lag, som skulle gälla blott till 1915 års riksdag, under det att det nu föreliggande förslaget är avsett att gälla i all fortsättning, d. v. s. intill dess Konung och riksdag besluta dess förändring eller upphävande.

Vid sådant förhållande kan jag icke underlåta att uttala som min mening, att jag helst skulle önskat, att moratorielagen omfattat blott s. k. repressaliemoratorium gent emot utlandet, d. v. s. blott omfattat gäld, som skall betalas till i utlandet bosatt borgenär. Nu kan visserligen häremot framhållas — och det är jag ingalunda blind för —, att detta skulle medföra olägenheter i åtskilliga avseenden. Och man kan även säga, att såsom den första paragrafen i nu förevarande lagförslag är formulerad, innebär den väsentligen garantier för att riksdagen, sedan den sammankommit, skall ha möjlighet att besluta angående dessa inrikesmoratorier, ity att lagen icke skall gälla längre än sex veckor efter det riksdagen sammanträtt och, om den utfärdas av Konungen under pågående riksdag endast under fjorton dagar. Man kan alltså säga, att vissa garantier finnas, under det att man samtidigt även tillgodosett nödvändigheten att kunna möta hastigt påkommande krav.

Något annorlunda ställer det sig däremot beträffande andra paragrafen. Där är det nämligen så, att riksdagen för all framtid ger Kungl. Maj:ts fullmakt in blanco att, evad riksdag är samlad eller ej, på sätt Kungl. Maj:t finner lämpligt, avveckla ett redan i enlighet med bestämmelserna i 87 § regeringsformen av Konung och riksdag beslutat moratorium. Man torde kunna antaga, att den första moratorielag, som riksdagen och regeringen komma att besluta, blir till sina verkningar rätt effektiv, då ju nämligen den ekonomiska spänningen och påfrestningen vid kristillfällen av förevarande slag i regel är värst i början. Genom att nu godtaga denna andra paragraf skulle man överlämna åt regeringen att efter sitt gottfinnande bibehålla, avveckla eller upphäva ett sådant moratorium, hur effektivt det än är. Jag kan icke hjälpa, att jag anser detta stå bra starkt i strid mot 87 § regeringsformen, där det heter bland annat: »Ej må Konungen utan riksdagens samtycke, och icke riksdagen utan Konungens, någon ny

lag göra eller gammal avskaffa.» Ett antagande av andra paragrafen skulle, så vitt jag kan förstå, stå i uppenbar strid mot denna regeringsformens bestämmelse. Och jag undrar, huruvida de, som nu förorda den förevarande lagen, skulle vara så värst livade att genom en civillag korsa denna grundlagsbestämmelse, därest det exempelvis sütte en socialistisk regering vid styret. Men samma synpunkt kan naturligtvis göras gällande mot vilken regering som helst. Härmed har jag icke på något sätt velat säga, att jag icke hyser fullt förtroende till den nuvarande regeringens ekonomiska klokhet och noggrannhet i att avväga vad som verkligen behövs. Men regeringarna kunna ju växla, och jag undrar som sagt, om högerpartiet, som ju i regel säger sig så starkt hålla på grundlagens bestämmelser, under alla förhållanden skulle vara så villigt att gå med på att riksdagen utan vidare för all framtid utfärdade en fullmakt in blanco åt regeringen att avveckla alla de moratorier, som på grundlagsenligt sätt beslutas. Om inte annat, så förefaller mig ett dylikt beslut innebära ett rätt betänkligt prejudikat, som skulle kunna få sina verkningar även på andra områden.

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.*

(Forts.)

Emellertid kommer ju frågan upp ånyo inom lagutskottet, därest andra kammaren nu beslutar i enlighet med det förevarande förslaget, och jag får då tillfälle att yttra mig vid frågans förnyade omprövning. Men jag har redan nu velat fästa kammarens uppmärksamhet på den risk, som jag anser ligga i att riksdagen in blanco för all framtid avhänder sig sin grundlagsenliga rätt i detta avseende till regeringen.

För närvarande har jag icke något yrkande, enär frågan som sagt kommer igen, men jag har velat säga detta, så att icke andra kammaren skall vara enhälligt bunden vid det förslag, som nu är före.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet H a s s e l r o t: Herr talman! Jag skall be att få tillkännagiva min anslutning till det av lagutskottets ordförande framburna och jämväl av herr Staaff förordade lagförslaget.

Gent emot herr Persson i Norrköping vill jag säga, att naturligtvis innebär detta förslag ett visst, om också ej betydande förtroende för Kungl. Maj:t, men liksom jag för min del är övertygad, att ingen av er, mina herrar, tror, att den nuvarande regeringen skall missbruka det förtroende, som tilläventyrs gives, så vågar jag också hålla före, att ingen kommande regering, även om den är socialistisk skall missbruka ett sådant förtroende. Låt emellertid vara, att förtroendet för den nuvarande regeringen eller kommande regeringar skulle vara minimalt — det betyder rätt litet härvidlag, då man måste förutsätta, att i varje fall riksdagen i ekonomiska ting har tillit till riksgälds- och riksbanksfullmäktige. Och förslaget utgår ju från att Kungl. Maj:t icke beslutar vare sig ett nytt moratorium eller avvecklande av ett gammalt, utan att Kungl. Maj:t först inhämtat riksgäldsfullmäktiges och riksbanksfullmäktiges mening. Avstyrka dessa en sådan åtgärd, lär det vara visst, att regeringen

Om lag
angående för-
ordnande om
anslånd med
betalning av
gäld.

(Forts.)

rättar sig därefter. Jag tror således, att riksdagen kan vara fullkomligt lugn.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Persson i Norrköping, som jag skulle vilja förse med en liten kommentar.

Han strök så starkt under, att den föreslagna andra paragrafen, den som handlar om avveckling av ett redan beslutat moratorium, skulle strida mot 87 § i regeringsformen, som bestämmer huru civillag skall stiftas. Men nu är saken den, att om 2 § strider mot 87 § regeringsformen, så strider 1 § lika mycket mot samma grundlags paragraf, ty i 1 § har det uppdragits åt Konungen att mellan riksdagar i vissa fall utfärda moratorium. Häremot har dock herr Persson icke haft någon invändning att göra.

Förra gången, vi behandlade detta ämne, uttalade jag tämligen fullständigt min uppfattning angående den konstitutionella möjligheten till en lagstiftning av nu ifrågasatt art. Jag anser att 87 § regeringsformen icke lägger hinder i vägen för riksdagen att uppdraga åt Konungen att i vissa bestämda fall, som reglerats i lagform, utfärda förordnanden, som ha civilrättslig betydelse. Sådana förordnanden, som det nu är fråga om, vore det icke heller möjligt att på annat sätt få till stånd å den tid, då de verkligen behövas. Det är ju också detta, som är anledningen till att man velat åt Konungen uppdraga att avveckla ett redan beslutat moratorium. Jag har förut anmärkt, att en ny avvecklande moratorielag kan behövas så ofta som var fjortonde dag. Även om riksdagen är samlad, är det knappast möjligt att åstadkomma sådant i vanlig ordning, då innehållet i all moratorieförlängning knappast kan bestämmas förrän en eller ett par dagar, innan den skall träda i kraft.

Jag tror alltså icke, att den anmärkning, som herr Persson framför, bör föranleda till avslag å 2 §. Men om så skulle vara, så borde den föranleda till avslag på alltsammans.

Herr Persson i Norrköping: Jag kan icke utan vidare godkänna den föregående ärade talarens uttalande om riksdagens rätt att överlämna åt Kungl. Maj:t att stifta civillag. Ty denna rätt är uttryckligen fastställd i 87 § regeringsformen, bland annat i den bestämmelse, jag läste upp. Förra gången gällde det, att riksdagen skulle överlämna denna sin rätt blott intill nästa riksdag, men nu är det frågan om att denna riksdag skall överlämna denna rätt till Konungen ej blott intill nästa riksdag utan även över nästa riksdag och kommande riksdagar. Denna riksdag skulle alltså avhända kommande riksdagar en rätt, som enligt min mening 87 § regeringsformen fastslår, då den bestämmer att »riksdagen äger gemensamt med Konungen makt att stifta allmän civil- och kriminallag ävensom kriminallag för krigsmakten och att sådan förut stiftad lag

förändra och upphäva. Ej må Konungen utan riksdagens samtycke, och icke riksdagen utan Konungens, någon ny lag göra eller gammal avskaffa.»

Jag har principiellt icke så mycket emot att en riksdag överlämnar sin rätt i detta avseende åt Konungen för visst fall, då så erfordras. Men att den nu samlade riksdagen skall för all framtid genom en lag överlämna denna rätt åt Konungen även för kommande riksdagars vidkommande, vilka ju bli sammansatta av delvis andra representanter, det finner jag verkligen betänkligt. Jag är icke tillräckligt inne i dessa grundlagsspörsmål för att veta, huruvida något dylikt prejudikat tidigare förekommit, men om så icke är fallet, tycker jag verkligen, att det är en smula betänkligt att nu skapa ett sådant prejudikat. Det väger naturligtvis fjäderlätt, vad en lekman säger mot så många jurister i kammaren, men jag har i alla fall på grund av ordalydelsen i 87 § regeringsformen icke kunnat underlåta att påpeka saken.

Jag betonade i mitt första anförande, att jag helst skulle önskat att det hela, både 1 § och de övriga paragraferna, hade inskränkts till att gälla mot utlandet riktat s. k. repressalioratorium. Men jag erkänner, att detta ju har sina svårigheter. Ännu betänkligare blir saken emellertid, när man vill för all framtid, på sätt föreslagits, avhända riksdagen den ifrågavarande rätten.

Jag har för närvarande icke något yrkande att göra, då ju frågan kommer tillbaka, men jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på det lättvindiga sätt, på vilket man nu är beredd att antaga en lag, som — det kan dock ingen förneka — avhänder kommande riksdagar deras grundlagsenliga rätt.

Herr Branting: Frågan ligger ju uppenbarligen nu i annat läge, än vad den gjorde, då den förra gången behandlades. Då hade lagutskottet försökt finna en utväg, genom att skapa en provisorisk lagstiftning, som endast skulle gälla till nästa riksdag, och inför de förhållanden, som förelågo, ansåg man då från lagutskottets sida, att man kunde gå med på ett visst upprivande av riksdagens rätt, och att man således skulle kunna under denna lätt överskådliga tid lämna det uppdrag, som det här är fråga om, åt Kungl. Maj:t.

Nu har man ju med det framlagda förslaget slagit in på en helt annan bog och verkligen gått frågans realitet in på livet. Hade man följt den utväg, som förra gången anvisades, så skulle man fått igen samma fråga vid nästa riksdag. Det kunde ju finnas skäl för detta — för all del — eftersom saken var särskilt brådskande och man väl hade anledning antaga, att nästa riksdag kunnat ägna mera tid åt densamma. Men i alla fall, frågan om huru ett moratorium skulle komma till stånd på ett sätt, som vore praktiskt och förståndigt, hade ingalunda varit löst med det beslut, som man förra gången kunnat fatta, om icke

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.*

(Forts.)

Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.

(Forts.)

återremiss på kända skäl kommit emellan, utan man hade då fått åter hela frågan om igen. Då hade man således om några månader ånyo stått inför samma uppgift, som nu herr Sven Persson vill måla ut som så farlig för oss, nämligen att denna riksdag skulle komma att fatta definitivt beslut — definitivt, tills det eventuellt åter kan komma att upphävas av Konung och riksdag — nämligen att generellt besluta — hur vid ett moratorium skall på lämpligt sätt förfaras.

Jag tror, att den betänketid man fått, ändå visat, att problemet icke är oöverkomligt. Genom det förslag, som framlagts, har bevakats i varje avseende riksdagens rätt, på samma gång man sörjt för att den snabbhet kommer till stånd, utan vilken ett moratorium icke lämpligen kan åvägabringas, något som nödvändiggör under de förhållanden, som numera äro rådande, att man måste lämna Kungl. Maj:t en viss handlingsrätt härutinnan.

Jag kan således icke finna annat, än att vi vunnit ganska mycket genom denna återremiss, då man nu står inför möjligheten att kunna få fram en lagstiftning, som bevarar för framtiden riksdagens rätt, men ger Kungl. Maj:t rätt till provisoriska åtgärder för varje gång, som sådana är erforderliga. Jag har också haft tillfälle genom tillmötesgående från utskottets ärade ordförande att taga del av det förslag, som han här har föredragit och närmare utvecklats. Det synes mig också, att det skulle vara möjligt och rimligt att komma fram på den vägen, och att frågan därigenom skulle kunna lösas.

Jag kan icke tro, att man bör på det sättet tolka 87 § rege- ringsformen, att den skulle förbjuda riksdagen att, om alldes bestämda praktiska skäl det kräva, delegera åt Kungl. Maj:t en viss utföranderätt ifråga om vissa åtgärder, som måste hastigt vidtagas, när nämligen riksdagen samtidigt omsorgsfullt sörjer för att riksdagen inom mycket kort tid åter blir i tillfälle att pröva de åtgärder, som ha vidtagits av Kungl. Maj:t på grund av den fullmakt, som Kungl. Maj:t här skulle få. Det är däri, som tyngdpunkten väl ändå ligger, att riksdagen icke avhänt sig något av sin reella prövningsrätt av dessa förhållanden, fastän den icke kan praktiskt utföra den i sammanhang med moratoriets första utförande, utan man har — genom bestämmelse om riksdags sammankallande för visst fall eller ett av Konungen utfärdat moratoriums giltighet under begränsad tid, då riksdag är samlad — sörjt för, att riksdagen i varje fall skall ha sin talan helt och hållet kvar.

Under dessa förhållanden kan jag för min del icke dela de betänkligheter, som här blivit uttryckta. Jag tror, att den tanke- gång, som är utförd i det förslag, som framlagts av lagutskottets ordförande, är hållbar. Förslaget tryggas riksdagens rätt i realiteten, ehuru det delegerar vissa åtgärders vidtagande åt Kungl. Maj:t på föreskrivet sätt. Och då det synes mig, att man knappast kan komma längre, så skulle det enda, som kan

återstå, vara en ytterligare formell granskning, om vars nödvändighet jag emellertid icke skall tillåta mig att uttala någon mening, om jag också visar hän på möjligheten, att det kan befinnas vara något att jämka på.

Jag skall således för närvarande be att få yrka bifall till det förslag, som blivit framlagt av lagutskottets ordförande.

*Om lag
angående för-
ordnande om
anstånd med
betalning av
gäld.*

(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, samt herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan i dess utlåtande nr 31 samt vidare på bifall till det av herr Petersson i Lidingö villastad under överläggningen gjorda yrkandet, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 2.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning åt lärare vid folk-skolor och vissa andra skolor under tjänstgöring till rikets försvar m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget bevillningsutskottets memorial, nr 33, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 28 angående brännvins-samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor.

*Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.*

I ändamål att sammanjämka de skiljaktiga beslut, i vilka kamrarna stannat vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande, nr 28, angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor, hemställde utskottet i förevarande memorial,

1:o) att riksdagen, vardera kammaren med ändring av sina förut fattade beslut, måtte för sin del antaga vid memorialet såsom bilagor fogade förslag till

a) förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker,

b) förordning om ändrad lydelse av 1—3, 6, 10, 11, 13 och 14 §§ i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka,

c) förordning om ändrad lydelse av 7 § i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet,

d) förordning om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, samt

e) förordning om ändrad lydelse av 1 och 4 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin;

2:o) att riksdagen, vardera kammaren med ändring av sina förut fattade beslut, måtte

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.
(Forts.)

dels medgiva, att till sådan ägare av gästgiveri, vilken på grund av bestämmelserna i 10 § av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka brännvin, finge för rättighetens upphörande från och med år 1919 av staten utgivas ersättning med årligt belopp, som av Konungens befallingshavande fastställdes efter de grunder, vilka funnos angivna i kungörelsen den 12 juli 1907 angående ersättning till gästgivare, som avstode från dem jämlikt förstnämnda lagrum tillkommande rätt till utskänkning, ävensom att änka efter manlig ersättningstagare finge, därest äktenskapet blivit ingånget före den 1 maj 1907, efter mannens frånfälle under sin återstående livstid att uppbära den ersättning, vartill mannen, om han levat, varit berättigad,

samt bestämma, att gästgiveriägare, om han ville komma i åtnjutande av ifrågavrande ersättning, skulle därom före den 1 september 1918 till Konungens befallningshavande i de län, varest gästgiveriet vore beläget, ingiva ansökning och därvid styrka, att han i egenskap av gästgivare fortfarande vore till utskänkning berättigad;

dels medgiva, att till den, vilken på grund av 2 mom. i övergångsstadgandena uti förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av vin och öl vid tiden för ikraftträdandet av förordningen angående försäljning av alkoholhaltiga drycker vore berättigad att utskänka vin eller maltdrycker, finge för rättighetens upphörande utgivas ersättning en gång för alla med belopp, som bestämdes av Kungl. Maj:t, dock att sådan ersättning i intet fall finge beviljas till högre belopp än vad som skäligen kunde antagas motsvara sammanlagt den behållna inkomsten av utskänkingsrörelsen för åren 1913—1917,

samt bestämma, att den, som ville komma i åtnjutande av nu nämnd ersättning, därom skulle före den 1 september 1918 till Konungens befallningshavande ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning och därvid såväl styrka, att han fortfarande vore till utskänkning berättigad, som ock förebbringa den utredning, han för ersättningens bestämmande ville åberopa;

dels ock medgiva, att erforderliga medel för gäldande av ersättningsbelopp, som enligt ovan angivna grunder skulle utbetalas, finge utgå ur statsverkets fond av rusdrycksmedel, och att till gästgivare beviljad ersättning av Konungens befallningshavande finge utbetalas kvartalsvis vid början av varje kvartal från och med ingången av år 1919;

3:o) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till förordning angående försäljning av lagrat dricka, i huvudsak grundad på bestämmelserna angående försäljning av öl i gällande vin- och ölförsäljningsförordning;

4:o) att riksdagen, vid antagande av det av utskottet nu framlagda förslag till förordning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes

Kungl. Maj:t låta verkställa utredning av frågan i vad mån ersättning borde utgå på grund av det av riksdagen sålunda antagna förslaget, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Ang. brännvins- samt vin- och ölhandelsordnande m. m.
(Forts.)

Vid memorialet funnos emellertid fogade reservationer:

av herrar friherre *C. J. Beck-Friis, Lyckholm, Antonsson*, friherre *Fleming, J. Östberg, Berg* i Staby och *von Hofsten*; samt av herr *Jeansson* i Kalmar.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Berg i Staby: Herr talman! Frågan har ju fallit med det beslut, som första kammaren fattat, och jag beklagar livligt, att denna viktiga fråga sålunda icke kunnat lösas. Då jag antecknat mig som reservant vid utskottets betänkande, har jag ansett det vara min skyldighet att nu be att få yrka avslag å utskottets sammanjämningsförslag. Jag har naturligtvis inte kunnat finna annat, än att det sammanjämningsförslag, som nu av utskottet blivit framlagt, är fullt formellt riktigt och kanske det ur formell synpunkt riktigaste förslaget. Men då jag ur nykterhetssynpunkt icke ansett detta förslag vara tillfredsställande, enär jag för min del mest hållit på nödvändigheten att få de restriktiva bestämmelserna genomförda i full utsträckning, medan jag däremot icke hållit så mycket på det lokala vetot, så hade jag önskat få dessa restriktiva bestämmelser framhållna som en medellinje mellan båda kamrarnas beslut. Då detta emellertid icke lyckats, så har jag måst intaga den ståndpunkt, jag nu gjort.

Jag ber således att få yrka avslag på förslaget.

Herr Jespersion: Herr talman! Ehuru Kungl. Maj:ts förslag ovillkorligen skulle kraftigt verkat i nykterhetsvänlig riktning, har majoriteten inom utskottet icke velat godtaga detta förslag, utan att därtill foga det s. k. lokala vetot, änskönt framstående nykterhetsvänner icke vilja obetingat erkänna detta såsom ett verksamt medel för rusdrycksbrukets bekämpande och dess verkningar sålunda äro omtvistade.

På grund härav skall jag, herr talman, anhålla att få yrka avslag på utskottets hemställande.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Knäppinge och *Bengtsson* i Kullen.

Herr Källman: Herr talman! När bevillningsutskottet hade att söka sammanjämka kamrarnas olika beslut i denna fråga, så gav sig snart tillkänna, att därvid två vägar funnos att välja. Den ena vägen var ju, att första kammaren släppte motståndet mot det lokala vetot, den kommunala folkomröstningen, och att

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts)

andra kammaren gick till mötes betydligt ifråga om försäljningsreformen för övrigt. Den andra vägen var, att andra kammaren skulle avstå från sitt krav på kommunal folkomröstning, och att första kammaren skulle gå med på försäljningsreformen i enlighet med bevillningsutskottets förslag.

Det visade sig emellertid snart i utskottet, att det inte var möjligt att uppnå enighet om någondera av dessa linjer, och självklart var det ju, tycktes det oss åtminstone, att vi ifrån andra kammaren icke kunde släppa kravet på att få den kommunala folkomröstningen upptagen i sammanjämningsförslaget. Ur formell synpunkt tycktes det alldeles omöjligt. Frånsett det, att andra kammaren flera gånger förut beslutat om kommunal folkomröstning, så visade ju röstsiffrorna i båda kamrarna, att man gärna icke kunde åstadkomma sammanjämkning, utan att den kommunala folkomröstningen togs med. Jag erinrar om, hurusom beslutet i denna kammare fattades med 139 röster för 1 § i det kapitel, som innehöll den kommunala folkomröstningen, mot endast 45, och att i första kammaren avgåvos 79 röster mot och 63 för den kommunala folkomröstningen. Det blir sålunda sammanlagt 202 röster i båda kamrarna för det lokala vetot och endast 124 emot. Läger man därtill den verkligt starka folkmening, som ligger bakom kravet på det s. k. lokala vetot, så är det väl alldeles uppenbart, att man ifrån vårt håll icke kunde släppa detta krav. Ja, utskottsmajoriteten stannade då vid den uppfattningen, att det ur formell synpunkt var omöjligt att släppa det lokala vetot, och det var dessutom den del av förslaget, som man var övertygad om innebar den största nykterhetseffekten.

Följaktligen kom utskottsmajoriteten att gå på den linje, jag först antydde. Därvid var det emellertid icke möjligt att utan vidare taga Kungl. Maj:ts förslag i övrigt, utan det var absolut nödvändigt att göra ett par ändringar. Sålunda kunde man icke utan verklig risk att försämlra nykterhetstillståndet frigiva den maldryck, som regeringen ville frigiva, med en alkoholhalt av 3,6 volymprocent. Utskottet enades i stället om att hemställa, att bägge kamrarna skulle frånträda sina beslut om försäljningsbestämmelser angående lagrat svagdricka och besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till förordning angående försäljning av lagrat svagdricka i huvudsaklig överensstämmelse med bestämmelserna angående försäljning av öl i der. nu gällande vin- och ölförsäljningsförordningen. Man gick sålunda här en medelväg.

Vidare kunde icke utskottet gå med på den långa övergångstid, som Kungl. Maj:t hade velat medgiva vinhandlarna, och icke heller ville utskottets majoritet medgiva så lång övergångstid för lagens ikraftträdande, som regeringen föreslagit. Man har, som herrarna finna av utskottsbetänkandet, i detta avseende föreslagit ett par ändringar.

Nu har första kammaren i dag avslagit sammanjämningsförslaget, och jag har sett i kvällstidningarna, att talarna från majoriteten där uttalat den uppfattningen, att en sammanjämnning bort kunna ske på grundval av det beslut, som första kammaren förut fattat i frågan. För min del kan jag icke fatta ett sådant resonemang. Det är mig alldeles omöjligt, med hänsyn till vad som förekommit tidigare i frågan och med hänsyn till de siffror, som ligga bakom och stödja utskottsmajoritetens förslag härvidlag.

Ang. brännvins- samt vinn- och ölhandelsordnande m. m.

(Forts.)

Jag vill begagna tillfället att meddela en sak, som icke kom i kammarens protokoll, då bevillningsutskottets betänkande nr 28 behandlades här. Det har till riksdagens nykterhetsgrupps styrelse ingått en mängd uttalanden, vari man väddjat till riksdagen att bifalla nykterhetskommitténs förslag, det vill säga de nykterhetsmotioner, som grundade på kommitténs förslag, framburits av riksdagens nykterhetsgrupp i båda kamrarna. De resolutioner, som ingått äro från 508 olika möten och upptaga ett deltagareantal av 128,664 personer. Jag vill betona, att detta är bara sådana skrivelser och resolutioner, som ingått till riksdagens nykterhetsgrupp. Därutöver har gjorts en mängd uttalanden i samma riktning, som icke kommit oss till handa. Vidare har från en tillfällig förbudsorganisation, den s. k. oktoberkommittén, till nykterhetsgruppens styrelse inlämnats en resolution, som stödde nykterhetsgruppens motion utslutande med hänsyn till att denna motion upptog kravet på lokalt veto. Och den resolutionen har icke mindre än en halv miljon myndiga män och kvinnor biträtt. Jag skulle också vilja erinra om, att det i förbudsomröstningen var en alldeles oerhörd överväldigande majoritet, cirka 1,800,000 mot blott 16,000, som stödde åtgärder av den beskaffenhet som de av nykterhetskommittén föreslagna. Vidare var i årets första trontal bebådadt att som regeringsproposition skulle framläggas ett sådant förslag, som det nykterhetskommittén utarbetat.

Med hänsyn till detta och till sammanjämningsfrågans rent formella sida är det mycket svårt att förstå, hur man kan uppträda och yrka avslag på det föreliggande förslaget. Den enda synpunkt, som man skulle kunna lägga till grund för ett sådant yrkande, vore enligt min uppfattning, att det förslag, som här föreligger, har för liten nykterhetseffekt, och att man sålunda ur nykterhetssynpunkt skulle anse förslaget oantagligt. Härför saknas icke starka skäl. Så stadgas t. ex. i 30 § en omröstningsgrund vid den kommunala folkomröstningen, som på många håll gör det nästan omöjligt att genomföra ett lokalt veto, och därom skulle man kunna göra en rätt befogad anmärkning. Dessutom skulle man kunna anmärka på, att vi icke sökt införa starkare restriktioner i försäljningsförordningen, än som här förekomma. Men man hoppades vinna något, och framför allt hoppades man, att ifall man gick mo-

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandelns
ordnande m. m.

(Forts.)

derat fram från vårt håll, skulle första kammaren taga det förslag, som nu föreligger.

Det är möjligt att vi, som inom utskottet bidragit till dess beslut i föreliggande förslag, komma att klandras ganska mycket, speciellt från nykterhetshåll, och det är icke alldeles obefogat, om så sker. Men jag har för min del velat taga det klandret under förhoppning, att vi ändå skulle kunna få en reform, som hade icke så liten betydelse med avseende på ett förbättrat nykterhetstillstånd här i landet.

I anledning därav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Herr Hamrin: Till det anförande, som blivit hållet av den föregående talaren, kan jag icke underlåta att knyta några få enkla reflektioner.

Innan jag gör det, ber jag att få rikta några ord till herr Jesperson, med anledning av att han framhöll, att utskottet bort söka finna en sammanjämningslinje, grundad på den av Kungl. Maj:ts framburna propositionen. Det är ju uppenbart, att utskottet haft att taga i övervägande, vilket tillmötesgående det hade anledning att förvänta från de olika kamrarna, och man kunde sålunda icke komma fram till ett förslag, som utgjorde ett bifallsyrkande till Kungl. Maj:ts framställning.

De reflektioner jag skulle vilja göra, innan vi fatta beslut i den föreliggande frågan, äro följande.

Det är uppenbart för alla, vilken ståndpunkt man än intager i den stora fråga — försvarsfrågan — som i dag blivit behandlad i riksdagen, att kännedomen om det positiva beslut, som blivit fattat i densamma, kommer att emottagas av en stor del av landets befolkning med minst sagt blandade känslor, men jag är livligt övertygad därom, att det beslut av negativ beskaffenhet, som av första kammaren för några timmar sedan fattades med avseende på nykterhetsfrågan, också och framför allt kommer att mottagas med mycket blandade känslor. Ty när det gäller ett krav, som ligger så nära de stora, breda lagren i vårt land, som framförts med alltjämt växande styrka, och omkring vilket fylkats hundra tusentals medborgare, så är det uppenbart, att när man finner det motstånd som rests här emot, fortfarande äga bestånd, då känner man sig ganska beklämd och missmodig med avseende på framtiden. Jag går längre och säger, att jag är livligt övertygad om att detta beslut kommer att väcka ogillande långt utöver de grupper, som hittills krävt betydliga och radikala förändringar, när det gäller rätten att lagstifta i detta land.

Det kan icke vara rimligt och rättvist, att ett system i längden får råda, som fullständigt negligerar sådana reformer och krav, som uppbäras av massorna inom vårt land. Och jag är övertygad därom, att vill man söka bevara vår nuvarande konstitution, så är man inne på alldeles oriktiga vägar, då man motsätter sig sådana krav som detta och anför som skäl härför, att man vill rädda den 40-gradiga

skalan. Här begär icke folket annat än det att få maktmedel i sin hand att skydda sig mot en fiende, som redan härjat och härjar i vårt land. Det är icke annat vi begära, och detta vägras svenska folket år efter år, gång efter annan av första kammaren.

Slutligen vill jag för min del säga, att det sammanjämningsförslag, till vilket utskottets majoritet har kommit, icke för mig utgör något anbud, som jag, om jag får tillfälle att sitta här i kammaren under kommande period, anser vara för mig bindande. Tvärtom ser jag i detsamma stora brister och stora fel, men de ändringar, som jag kräver, gå icke i den riktning, som anvisats av första kammaren.

Då jag därför, herr talman, yrkar bifall till sammanjämningsförslaget, gör jag detta endast därför, att jag här för min del vill biträda ett positivt kammarbeslut, men om frågan ett annat år kommer upp igen, som den naturligtvis gör, vill jag åter igen flytta mina positioner långt åt vänster och icke åt det håll, man här vill söka föra oss genom första kammarens beslut.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Palmstierna, Eriksson* i Grängesberg, *Jonsson* i Hå, *Sävström, Berg* i Munkfors, *Hedström, Igel, Helger, Mossberg, Norin, Svensson* i Skönsberg, *Hansson, Sandler, Jansson* i Falun, *Ericson* i Funäsdalen, *Wedin, Torgén, Hage, Lundström* i Långnäs, *Enderstedt, Anderson* i Knapasjö, *Bärg* i Katrineholm, *Gustafsson* i Vi, *Pettersson* i Södertälje, *Tengdahl, Persson* i Västervik, *Leander, Ingvarson, Bosson, Borggren, Holmström, Söderberg* i Stockholm, *Magnusson* i Kalmar och *Lundström* i Vreten.

Herr Eurén: Herr talman! Jag skall be att i största korthet få yrka bifall till sammanjämningsförslaget.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle giva ett yttryck åt min djupa bedrövelse. Jag skulle också kunna säga, åt min harm över det beslut, som första kammaren i dag har fattat. Det förefaller, som om, ifall någonsin ett tillfälle låg riktigt tillrätta för den kammarens majoritet att visa något tillmötesgående emot folkliga önskningar och folkliga förhoppningar, det väl var i dag. Detta redan därför, att denna sak är en så stor folksak, att den är så livligt omfattad av stora, stora folklager i vårt land, att de så länge och så energiskt hava arbetat på densamma, att deras innersta och varmaste förhoppningar äro så fästa vid densammas framgång, och att själva saken är en så till sin djupaste grund ädel och upphöjd sak. Men dessutom förefanns för kammaren det skälet, att just i dag genom ett stort tillmötesgående inom denna kammare enighet blivit vunnen, en lösning åstadkommits uti den stora fråga, som så länge och så djupt splittrat vårt folk. Man borde ha kunnat vänta, att inför sådana fakta ett tillmötesgående hade visats, man borde ha kunnat vänta, att

Ang. brännvins- samt vinn- och ölhandelns ordnande m. m.
(Forts.)

Ang. bränn-
vins- samt vin-
och ölhandels
ordnande m. m.

(Forts.)

icke just detta tillfälle hade valts att ännu en gång visa den övermodets anda, som tyvärr så ofta har framträtt i första kammarens majoritetens hållning på senare tid. Det hoppet har nu helt och hållet svikits.

Det skäl, som anfördes, nämligen att sammanjämkningsen ej skulle vara riktig, föreligger absolut icke. Den sammanjämkningsen, som utskottet i detta fall har uppgjort, är — det vågar jag säga — så rättvis, så i enlighet med vanliga kutymer, att någon som helst befogad anmärkning däremot ej kan göras.

Nej, det är icke där som kärnpunkten i saken ligger. Huvudskälet för första kammaren ligger helt enkelt däri, att den kommunala röstskalan skall behandlas och betraktas såsom en helig sak, som icke får på något enda område, på någon enda punkt rubbas. Och likväl var det område, som det nu var fråga om, ett sådant, där man måste säga sig själv, att vilka skäl man än må hava mot en utsträckning, mot en utjämning utav den kommunala rösträtten, så borde de icke ha kunnat gälla någonting på detta område. Ty vad man i övrigt må säga om rösträtten, om dess utsträckning, om lämpligheten av att hålla den inom vissa gränser, så kan väl ingen med verklig övertygelse påstå, att den frågan, huruvida man i en kommun bör bibehålla eller icke bibehålla rusdrycksförsäljningen, icke skulle vara en sådan fråga, däri alla vuxna män och kvinnor kunde själva hava ett omdöme.

Särskilt kan man ju också fästa sig vid, att det just här är fråga om att åtminstone på ett område giva kvinnorna en rätt. Och jag frågar: på vilket område är det, som man skulle kunna säga, att någon medborgare har bättre och mera väl befogad rätt att deltaga i avgörandet än kvinnorna i fråga om nykterheten? Ha de icke tillräckligt erfärit, ha de icke tillräckligt burit de lidanden, som rusdryckerna förorsaka, för att veta, vad de i det avseendet vilja? Jag frågar var och en, som har ett omdöme och som har ett samvete, och han skall icke kunna svara nej.

När första kammaren nu gjort som den gjort, så vågar jag upprepa ett ord, som jag för många år sedan yttrade i denna kammare och som då blev föremål för mycket klander. Det kanske blir så även nu. Det är det ordet, att här åter igen står herremakt mot folkmakt, en övermodig herremakt mot en folkmakt, som icke vill annat än den enklaste rätt, rätten för det svenska folket att självt få försöka att höja sig i moraliskt hänseende. Men det är också min fulla och fasta övertygelse, att när en sådan strid uppkommit, så skall den kämpas ut till slutet, och den skall helt visst komma att sluta med seger för folkmakten, som har rättvisan på sin sida, och nederlag för herremakten, som har orätten på sin.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Liljedahl, Säfstrand, Lundgren, Jons-*

son i Gumboda, *Hellberg, Rehn, Lyberg, Ström, Janson* i Bråten, *Ang. bränn-*
Månsson, Bogren, Andersson i Milsmaden, *Sjöberg, Andersson* i *vins- samt vin-*
 Stårte, *Röing, Eliasson, Andersson* i Raklösen, *Wikström* och *Ols-*
son i See. *och ölhandels-*
ordnande m. m.

(Forts.)

Härmed var överläggningen slutad. I enlighet med de där-
 under förekomna yrkandena framställde herr talmannen proposi-
 tioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag
 å berörda hemställan; och blev utskottets hemställan av kammaren
 bifallen.

§ 4.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets memorial, nr
 30, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott, biföll kam-
 maren utskottets hemställan.

§ 5.

Anmälades till bordläggning bevillningsutskottets memorial, nr
 34, med förslag till höjning av gällande tullsatser å tobak.

Därefter yttrade

Herr *Palmstierna*: Herr talman! I det ärende, som nu *Ang. höjning*
 inkommit på kammarens bord, har jag i uppdrag att något *av tullen å*
 närmare initiere kammaren på ett par minuter, detta dels på grund *tobak.*
 av ärendets stora vikt och betydelse, dels också därför att kamma-
 rens ledamöter komma att fatta beslut i ärendet i morgon, men
 denna handling icke torde bli tryckt förrän i morgon kl. 10.

Saken är ju den, att statsregleringen bereder riksdagen åtskil-
 liga bekymmer under detta år, och vi komma ju icke att kunna
 undgå nya skatter vid statsregleringens uppgörande. Nu har
 riksdagen år 1913 skrivit om ökad skatt på tobak, och nyligen
 har kammaren beslutat tobaksmonopols införande i vårt land.
 Det är då liksom utpekadt en väg för riksdagen att täcka behoven
 för statsregleringen, och det är så mycket nödvändigare, att riks-
 dagen tillgriper en ökad tull på tobak, som ju ett uppskjutande av
 tillämpningen av den lag, som nyligen beslutats om statsmono-
 pols införande på tobak, måste ske. Nu har bevillningsutskot-
 tet även i eftermiddag strax före detta plenum haft detta ärende
 under övervägande, och bevillningsutskottet har funnit nödigt
 att föreslå vissa tullförhöjningar ifråga om importen av tobak.

För att nu det beslut, som riksdagen eventuellt kommer att
 fatta i morgon, måtte bli effektivt, är det nödvändigt, att detta
 ärende behandlas med all möjlig skyndsamhet, så att man icke
 må kunna uttaga från nederlag, vad som borde förtullas, och
 därigenom statskassan gå miste om en ökad inkomst. Jag har
 nu i det ögonblick, då kammaren håller på att skiljas, velat fästa
 kammarens uppmärksamhet härpå, då ärendet ju är av betydlig

Ang. höjning
av tullen å
tobak.
(Forts.)

vikt, och kammarens ledamöter redan i förväg borde hava meddelande om att ärendet skall företagas till beslut i morgon, söndag.

Till bordläggning anmälde vidare:

sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 utlåtande, nr 1, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar; och

memorial, nr 2, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 sekreterare och vaktbetjäning;

lagutskottets memorial, nr 36, angående arvode åt den, som inom lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 57 med förslag till strafflag för krigsmakten m. m., dels ock de i anledning av propositionen väckta motioner;

särskilda utskottets nr 3 memorial, nr 5, angående avlöning åt dess tjänstemän; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, med anledning av första kammarens beslut rörande inom andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättrad organisation av hushållningssällskapen.

§ 6.

Anmälde och godkändes riksdagens kanslis förslag till följande paragrafer i riksdagsbeslutet, nämligen:

nr 25, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 26, angående upphävande av tullen å kalciumnitrat (norges-salpeter);

nr 27, angående ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor;

nr 28, angående beredande av medel till bestridande av kostnader, som i § 63 regeringsformen avses;

nr 29, angående ändring i 12 § 1 mom. 3 stycket i gällande bevillningsförordning;

nr 30, angående ändring av rubriken nr 555 i tulltaxan;

nr 31, angående en deklaration med Frankrike rörande upphävandet av den svenska konsularjurisdiktionen i franska intresseområdet av Marocko;

nr 32, angående ändrad lydelse av mom. 1, 3 och 4 i § 13 av gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 33, angående fogande av ett nytt moment till § 13 i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 34, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa beträffande tulltaxerubrikerna nr 194, 232, 1161 och 1258 samt införande av en ny rubrik nr 1258 ¹/₂;

nr 35, angående ändrad lydelse av § 4 i förordningen om pro-
vianteringsfrilager den 15 november 1912;

nr 36, angående förordning om vissa ändringar i förordningen
den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av
inkomst och förordning om ändrad lydelse av 50 § i förordningen
den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid
taxering;

nr 37, angående ändrad lydelse av § 4 u) i gällande förordning
med tulltaxa för inkommande varor;

nr 38, angående ändrad lydelse av 6, 7, 9, 14, 15, 23, 26, 31 och
37 §§ i lagen av den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts under punkt 19 av
sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning an-
gående anslag till pensionsförsäkringens genomförande, dels ock
Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av den i 11 § av
lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda
fond samt angående disponerande av anslag för vidtagande av åtgär-
der till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 40, rörande lag angående befogenhet för pensionsstyrelsen
att provisoriskt bevilja sådant understöd, som omförmäles i 33 § i
lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913;

nr 41, angående lag om förekommande och släckning av skogs-
eld;

nr 42, rörande lag angående förbud mot lufttrafik över svenskt
område;

nr 43, angående lag om utsträckt anstånd med betalning av
gäld;

nr 44, angående ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i för-
ordningen angående försäljning av brännvin den 9 juli 1905;

nr 45, angående förordning om ändrad lydelse av 1, 23 och 29 §§
i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker
ävensom ändrad lydelse av anm. 1 under rubriken 160 och anm. un-
der rubriken 161 i gällande tulltaxa;

nr 46, angående förordning om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 47, rörande lag om ändring i vissa delar av sjölagen;

nr 48, rörande lag om tillsyn å fartyg;

nr 49, angående anordnande av utvidgad statskontroll å far-
tygs sjövärdighet m. m.;

nr 50, angående lag om ändring i 3 kap. sjölagen samt om ändrad
lydelse av 294 § samma lag; samt

nr 51, angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges
riksbank den 12 maj 1897.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 84. 3

herr <i>Beckman</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 14 sept.,
» <i>Pettersson</i> i Bjälbo	» 6 » » » 14 »
» <i>Vahlquist</i>	» 5 » » » 14 »
» <i>Bäckström</i>	» den 19 sept.,
» <i>Rehn</i>	» 14 dagar fr. o. m. den 14 »
» <i>Hedlund</i>	» 11 » » » 14 »
» <i>Zelahn</i>	» 11 » » » 14 »
» <i>Berglund</i>	» 11 » » » 14 »
» <i>Rune</i>	» 6 » » » 14 »
» <i>Widlund</i>	» 4 » » » 13 »
» <i>Sjögren</i>	» 6 » » » 14 »
» <i>Öberg</i>	» 11 » » » 14 »
» <i>Ekerot</i>	» 14 » » » 13 »
» <i>Karlsson</i> i Fjäl	» 10 » » » 13 »
» <i>Bengtsson</i> i Göteborg	» 14 » » » 13 »
» <i>Isaksson</i>	» 14 » » » 19 »
» <i>Johanson</i> i Vetlanda	» 14 » » » 19 »
» <i>Räf</i>	» 14 » » » 13 »
» <i>Pettersson</i> i Södertälje	» 14 » » » 13 » och
» <i>Borg</i>	» 8 » » » 14 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.